բարձրացնել միացեալ նաւատորմը արձակելու մասին։

Եթէ այդ հարցը բարձրանայ, կարելի է հիմնւոց գուշակել, որ ֆրանսիական, աւստրիական և գերմանական քաղաքագէտների ցանկութիւնները կը կատարվին և միացեալ նաւատորմը կարձակվի։ Եթէ ծովային ցոյցը այսպիսի վախճան ունենայ, մի մեծ տարաբաղդութիւն չի պատահի, որովհետև միացեալ նաւատորմի ներկայութիւնը արևելեան ջրերի մէջ այժմ բոլորովին աւելորդ է, քանի որ յայտնվեցաւ, թէ եւրոպական համաձայնութիւնը գործնական չէր։ Ամենքը այժմ հաւատացած են, որ Դուլցինիոի հարցը վճռվեցաւ ոչ թէ եւրոպական պետութիւնների, այլ Անգլիայի աշխատանքների շնորհիւ, որը բացարձակ յայտնեց, թէ ինքը ոյժ գործ կը դնի Թիւրքիայի դէմ, եթէ Դուլցինիոն չերնօգօրցիներին չը յանձնվի։

Միացեալ նաւատորմի արձակելը այն առաւելութիւնը կունենայ, որ իւրաքանչիւր պետութիւն կարող է ազատ գործել և կախված չը լինել եւրոպական համաձայնութենից։

Չերնօգօրիական հարցը վճռելու ժամանակ երևաց, որ մեծ պետութիւնների նաւերի ներկայութիւնը Արևելքի մէջ խրախուսում էր Թիւրքաց կառավարութեանը, փոխանակ նրան սպառնալու։ Բ. Դուռը շատ լաւ գիտէր, որ մի քանի ծովապետներին տուած հրահանգները արգելում էին նրանց ոյժ գործ դնել Թիւրքիայի դէմ և բացի այդ Թիւրքաց կառավարութիւնը հաւատացած էր, որ այդ ծովապետները կարգելէին միւսներին, եթէ նրանք պատերազմական գործողութիւններ սկսէին։ Երբ Ֆրանսիան, Գերմանիան և Աւստրիան յետ կը կանչեն իրանց նաւատորմները, Արևելեան ջրերի մէջ կը մնան այն պետութիւնների նաւատորմները, որոնք չեն վախենում Գլադստոնի նախկին պլօգրամը գործադրելուց։ Անգլիան կը կարողանայ ուժեղացնել իր նաւատորմը և հաւատացած լինել, որ արևելեան ջրերի մէջ իր համախոհ պետութիւնների նաւատորմներն են կանգնած։ Երբ գործը այսպիսի կերպարանք կը ստանայ, Թիւրքիան հեշտութեամբ զիջումներ կանի յունական հարցի վերաբերութեամբ։

Անկասկած է միայն, որ արևելեան գործերը բոլորովին այլ ուղղութիւն կը ստանան և այդ գործերի մէջ Անգլիան առաջնակարգ դեր կը խաղայ։

ԱՆԳԼԻԱ

Լօնդօնից „Polit. Corresp.“ լրագրին գրում են նոյեմբերի 23-ից, որ վերջին ժամանակներում շատ խօսվեցաւ Գլադստոնի մինիստրութեան անկման և բիկօնսֆիլդի կառավարութեան կազմվելու մասին։ Այդ խօսակցութիւնները և լուրերը, Թըղթակցի կարծիքով, հիմնված են ենթադրութիւնների վրա, որովհետև մինչև այժմ անգլիական հասարակական կարծիքը Գլադստոնի քաղաքականութեան մասին չէ փոխվել։ Նոյեմբերի սկզբներին եղած քաղաքային ընտրութիւնների ժամանակ բաւական շատ ազատամիտներ ընտրվեցան և բացի այդ լրագիրների մեծամասնութիւնն էլ պաշտպանում է Գլադստոնի քաղաքականութիւնը։ Թէպէտ բարձր շրջանները դատապարտում են Գլադստոնի արևելեան և իրլանդական քաղաքականութիւնը, բայց անգլիական ստորին դասը շատ քիչ է հետաքրքրվում արևելեան գործերով։ Ազատամիտ կուսակցութեան յաղթութեան պատճառն այն էր, որ ամենքը յոյս ունէին, թէ Գլադստոն կը բարելաւէ երկրի նիւթական դրութիւնը։ Ժողովուրդի այդ յոյսերը արդարացան և նրանք անբաւական լինելու առիթ չունեն։ Տարվան բերքը լաւ էր, իսկ եկող տարվայ բիւդժետից մնացորդներ կը լինեն, այնպէս որ Գլադստոն կարող է կատարել իր խոստմունքը եկամուտից ստացվող հարկը ոչնչացնելու մասին։ Ճշմարիտ է այժմեան մինիստրութիւնը այն ժամանակից ինչ սկսել է երկիրը կառավարել, շատ ձայներ կորցրեց, բայց այնուամենայնիւ նրա կուսակիցները մեծամասնութիւն են կազմում։ Մի կողմից իրլանդական հարցը, իսկ միւս կողմից ընտրողական իրաւունքների հարցը կարող է մեծ դժուարութիւններ ծագեցնել։ Խօսելով իրլանդական հարցի մասին, Թղթակիցը ասում է, որ պահպանողականները և ազատամիտները համաձայն են միմեանց հետ, որ այդ երկրի մէջ պէտք է մտցնել կալուածական վերանորոգութիւններ, բայց հէնց որ այդ վերանորոգութիւնները մտցնելու համար միջոցներ են փնտռում, ազատամիտների և արմատականների մէջ անբաւականութիւններ են պատահում։ Արմատականները հաւանում են „կալուածական միութեան“ պահանջները, որոնց համեմատ պէտք է հեռացնել կալուածատէրերին, նրանց դրամական վարձատրութիւն տալով և կալուածքները ֆերմերներին յանձնելով։ Այս դէպքում ֆերմերները պետական գանձարանին պարտ են մնում։ Ազատամիտները լսել անգամ չեն կամենում այդպիսի չափազանց վերանորոգութեան մասին։ Ազատամիտների կարծիքով, հիւսիսային Իրլանդիան ապահոված է, մնում է հարաւային Իրլանդիան, որի բերքը միշտ վատ է լինում և դրա առաջն առնելու համար երկրագործներին գաղթելու միջոցներ պէտք է տալ, իսկ աղքատ ֆերմերների համար պետական մի մասնաժողով նշանակել, որ պարտաւորվի որոշել ֆերմերի տուած հարկի քանակութիւնը բերքի համեմատ։ Այսպիսի վճռից „կալուածական միութիւնը“ անկասկած բաւական չի մնայ, բայց այնուամենայնիւ իրլանդական շարժումը անզօր կը դառնայ, որովհետև այդ միջոցի գործադրելուց աղքատ ֆերմերները ապահոված կը լինեն։

Լօնդօնի „Daily News“ լրագրին հեռագրում են թէհրանից, որ շէյխ Իբադուլլահ ապաստանարան գտաւ շիկակների ցեղի առաջնորդ Ալի-աղայի մօտ։ Պարսկական զօրքերը անկարգութիւններ են կատարում քիւրդական գիւղերի մէջ։ Նըրանք սպանեցին Սուջբուլաղի ժամանակաւոր նահանգապետ խամբա-խանին։

«Հավասի» ընկերութեանը Լօնդօնից հաղորդում են, որ Պարնել դիմեց ամերիկական ժողովուրդին մի յայտարարութեամբ, որի մէջ նա ասում է, թէ երբ որ իրլանդական կալուածական միութեան բոլոր անդամները բանտարկված և հալածված կը լինեն, այդ դէպքում իրլանդացի ֆերմերները, յոյս չունենալով իրանց իրաւունքների օրինաւոր կերպով վերականգնելու վրա, կը փորձեն արդարութիւն ձեռք բերելու վրէժխնդրական գործերով։

ՖՐԱՆՍԻԱ

Լրագիրները հաղորդում են, որ Նորերումս դուքս Դեկազ, ֆրանսիական արտաքին գործերի վաղեմի մինիստրը, մի բրօշիւր հրատարակեց, որով նա պաշտպանում է պահպանողական մինիստրութեան արտաքին քաղաքականութիւնը։ Դեկազ իրան վերաբերում է այն ծառայութիւնը, իբր թէ իր զգոյշ քաղաքականութեամբ նա ազատեց Ֆրանսիան Բիսմարկի դիտաւորութիւններից։ Երբ արևելեան հարցը ծագեց, ասված է բրօշիւրի մէջ, պահպանողական մինիստրութիւնը աշխատում էր որքան կարելի է զգուշութեամբ գործել։ Այդ մինիստրութիւնը ստորագրեց աւստրիական հրջաբերականը վերանորոգութիւնների մասին, Բերլինի մեմօրանդումը, Կ. Պօլսի կօնֆերէնցիայի վճիռը և Լօնդօնի պրօտօկօլը, որոնք աւելի լաւ կարող էին ապահովել Թիւրքիայի ամբողջութիւնը, քան թէ Բերլինի դաշնագիրը և անգլօ-թիւրքական դաշնագրութիւնը Փոքր-Ասիայի մասին։ Երբ սկսվեցաւ ռուս-թիւրքական պատերազմը, պահպանողական մինիստրութիւնը յայտնեց իր դժգոհութիւնը և խիստ չէզոքութիւն պահպանեց և դրանից յետոյ պահպանողական մինիստրութիւնը ընկաւ։ „Presse“ լրագիրը, չը մերժելով այս ծառայութիւնները, նկատում է, որ նոյն իսկ դուքս Դեկազի քաղաքականութեան շնորհիւ Ֆրանսիան կորցրեց իր նախկին նշանակութիւնը Արևելքի մէջ։

Փարիզից «National Zeitung» լրագրին հեռագրում են, որ նոյեմբերի 16-ին այնտեղ կօմունարները այնպիսի ցոյցեր արին, որ պօլիցիան ստիպված էր գործի մէջ խառնվել կարգապահութիւնը պահպանելու համար։ „Intransigeant“ լրագիրը յայտնում է, որ կօմունարները ոյժի դէմ ոյժ կը գործ դնեն։ Րօշֆօրը ստորագրութիւն է սկսել 1871 թուականի կօմունայի սպանված պաշտպանների համար արձան կանգնեցնելու նպատակով։

Նոյն լրագրի ստացած տեղեկութիւնների համեմատ ֆրանսիական կառավարութիւնը հրնդունեց Անգլիայի առաջարկութիւնը միացեալ նաւատորմը էլի մի քանի ժամանակ արևելեան ջրերի մէջ թողնելու մասին։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Բաշկալա, 31 հոկտեմբեր

Այստեղի ժողովրդին վիճակը առաջինէն աւելի վատթարացած է. կառավարութիւնն ու իր զօրքերը աւելի կը չարչարեն ժողովուրդը քան թէ քուրդերը. 15-ի չափ հայարնակ թշուառ գիւղեր պարտաւորուած են հոգալ Աղբակ (Բաշկալա) եղած բոլոր զօրքերու ապրուստը. խեղճ հայ գիւղացւոց ոսկորներու մէջի ծուծն ալ հալեցաւ. կառավարութեան անգուխը փող չը կայ մնաւ, 20 փարայի բան որ առնեն գիւղացիներէն զօրքերուն համար, փողի փոխարէն պարտամուրհակ կը տան գիւղացւոց. կառավարութիւնը ոչ մի ձմեռնային պատրաստութիւն չունի իւր զօրաց համար, որոնք այստեղ կը ժողովէ. դոցա բոլոր պէտքերը պիտի հոգայ սովամահ ժողովուրդը. Նախատեսեցէք այժմէն թշուառ ժողովրդեան վիճակը որ ոչ միայն զօրքերը պէտք է կերակրէ, այլ և կառավարութեան պաշտօնեաները, որք անօթի են. տարիէն աւելի ամսաթոշակ առած չունին և ապրելու համար կը կեղեքեն ժողովուրդը։

Շէյխ-Իպադուլլահի համար հետևեալ տեղեկութիւնները առած ենք. Շէյխը իւր 4—5000 զօրքերով Ուրմիի մօտ բանակ դրած էր, երբ Թիմուրխան 20,000 զօրքերով մը մօտէ Ուրմի. երկու կողմէն կը սկսին կռուիլ և Թիմուրխան 2000 մարդ ոչխարի պէս կը մորթէ շէյխի զօրքերէն և 2000 կը վիրաւորէ. շէյխը մնացած սակաւաթիւ զօրքերով կապաստանի ձմնաչայ ասուած բերդը, որ Ուրմիայէն 8 ժամ հեռաւորութիւն ունի։

30 բատալյօն պարսիկ զօրք ալ թէհրանէն հասած են դէպի Սալմաստ, Գըլըճ Պաթման անուն խանի մը զօրապետութեամբ. վերջապէս, շէյխի մարդիկը իրենց նուիրական պարտք համարած են իրենց ձեռք անցած պարսիկը սուրէ անցունել. Պարսիկներն ալ ոչխարի պէս կը մորթեն սիւննի աղանդաւորները (թէև իրենց հողի մէջ լինին). Այս ձեռնարկին մէջ հայերն ալ զոհ կը լինին. Բայց կը յուսանք որ շէյխը վերջապէս պիտի գլորի այն դրին մէջ որ ինք իւր ձեռքով փորեց ուրիշին համար. Շէյխ Իպատուլլահի որ քրդական միութեան պարագլուխն է, և վանի Թիւրքաց գլխաւորներուն մտադրութիւնը այն էր՝ որ պարսիկներուն յաղթելէ յետոյ հայերն ալ կոտորել սկսէին. Այժմ շէյխի ներքին խորհրդական և գլխաւոր զօրապետ Մէհմէտ Սէիտը՝ Շէյխ Համիտին հետ գնաց Վան որպէս զի Թիւրք կառավարութեան միջոցաւ պարսկին դէմ բողոքեն վեց մեծ տէրութիւններուն և դատաստան պահանջեն. կը գանգատին թէ պարսիկ պաշտօնեայներ բռնութիւններ կանեն սիւննի մահմետական ժողովրդին վրա, քանիներ կը պարսկացունեն և մահմետական կրօնը կանդպատուեն. Մենք Թիւրքաց տէրութեան դէմ ապստամբել, կամ մի առանձին ինքնավարութիւն ունենալ չենք ուզեր, կասեն, այլ կուզենք մեր սիւննի մահմետականները պարսկին ձեռքէն ազատել. Որչափ որ բերանացի այսպէս կը խօսեն, իրենց ներքին նպատակը ուրիշ է. ալբանական միութեան պէս քրդական միութիւն մ'ունենալ կուզեն այստեղ.

Մէհմէդ Սէիդ և Շէյխ-Համիտ մի խումբ ալ կը պատրաստեն գաղտնաբար, որ ուղղակի կոտոր դրկեն. Իրենց խմբապետը Ս. Բարթուղիմէոսի վանքին մօտակայ Խաչէնեան գիւղացի Աշտինչէր և Սէյիտ-խան բէկերն են. Շէյխին Վան դրկած պատգամաւորներն ալ պիտի աշխատեն Վանի մէջ յուզմունք հանել գաղտնի կերպով. Այս ալ նախապէս ձեզ լուր տալով, ձեր խոր ուշադրութեանը կը յանձնեմ. Սա ալ իմացունեմ, որ շէյխը այժմ օր ըստ օրէ յետ կը մղուի և իւր զօրքերը թուլանալով կը պակսին.

***

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 նոյեմբերի։ Այսօր հասան այստեղ ռումինական գեսպան Գիկա և սերբիական Պրօտիչ։ „Новое Время“ լրագիրը լսել է, որ պատերազմական մինիստրութիւնը բաժանվում է երկու անկախ բաժինների՝ գինուորական և վարչական։ Վերջինի մէջ կը կենտրօնացվի գինուորական տնտեսութիւնը, առաջինի մէջ գինուորական կրթութիւնը։ Գեներալ Դրենտելնին անուանում են կանդիդատ գինուորական բաժնի գլխաւոր հրամանատարի պաշտօնի համար։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 նոյեմբերի։ „Петерб. Вѣдомости“ լրագիրը լսել է, որ տպագրական օրէնքները վերաքննող մասնաժողովի վերջին նիստի ժամանակ յարուցված է հետևեալ հիմնաւոր հարցը, արդեօք կենսական անհրաժեշտութեան պատճառով է հրատարակված այժմ ժամանակաւորապէս գործող տպագրական կանօնադրութիւնը, թէ ոչ։ Կարծիք յայտնվեցաւ, որ չը նայելով այժմեան կանօնադրութեան պակասութիւններին, նա այնքան վատ չէ, որ անհրաժեշտ լինի նոր կանօնադրութեան բովանդակել։ Մասնաժողովի անդամներ կոմս Լօրիս-Մելիքով, Սաբուրով, ֆինանսների մինիստր Աբազա և տպագրական գործերի կառավարիչ Աբազա ձայն տուին յօգուտ առաջին կարծիքի, այսինքն, որ այժմ գործող կանօնադրութիւնը անհրաժեշտ է նըշել և որ վերաքննութեան կարօտ է։ Կանօնադրութիւնը պահպանելու համար ձայն տուին՝ կոմս Վալուեվ, Մակով, Պօբեդօնօսցեվ և իշխան Ուրուսով։ „St.-Pétersbourg Herold“ լրագիրը հաղորդում է, որ սերբիական երկաթուղիների կառուցանելու գործը Պետերբուրգի ընկերութեան յանձնելը կատարելապէս ապահոված է։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 նոյեմբերի։ „Прав. Вѣстн.“ յայտնել է, որ անհրաժեշտ է համարված արձակել 1881 թ. յունվարի 1-ից այն բոլոր գրաւականները ալի համար, որոնցով 1880 թուականի ակցիզի համար զանազան ժամանակամիջոցներ էին նշանակված. „Петерб. Вѣдомости“ լրագրի հաղորդված լուրը, իբր թէ տպագրական օրէնքները վերաքննող մասնաժողովը հիմնաւոր հարց է դրել տպագրական այժմեան կանօնադրութիւնը փոփոխելու անհրաժեշտութեան մասին, կատարելապէս անհիմն է։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 28 նոյեմբերի։ Բ. Դուռը դիմել է պետութիւններին, խնդրելով պահանջել Յունաստանից վերջնական պատասխան՝ արդեօք նա ընդունում է Բ. Դրան կողմից հոկտեմբերին արած առաջարկութիւնները։ Եթէ Յունաստանը բացասական պատասխան տայ, Բ. Դուռը կընդհատէ իր յարաբերութիւնները նրա հետ։

ԱԹԷՆՔ, 28 նոյեմբերի։ Գարիբալդիի որդիքը առաջարկեցին կառավարութեանը Գարիբալդիական մի զօրաբաժին կազմել 7000 մարդուց բաղկացած, եթէ Յունաստանի և Թիւրքիայի մէջ պատերազմ ծագի։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ